

Statistické klasifikace a číselníky

Seminář „Statistická zjišťování ČSÚ a poskytování informací
uživatelům“, Praha, 26. 4. 2017

Zpracoval: Ing. Petr Eliáš

Statistické klasifikace a číselníky (1/12)

- **Klasifikace** je hierarchicky uspořádané třídění určitých ekonomických, sociálních nebo demografických jevů či procesů. Pro klasifikaci je charakteristická návaznost jevů a procesů od obecnějšího k detailnějšímu. Jednotlivé úrovně klasifikace mezi sebou mají vztah nadřazenosti a podřazenosti.
- **Číselník** je uspořádaný seznam kódů a jim přiřazených významů. Mezi jednotlivými prvky číselníku neexistuje (ve většině případů) vztah nadřazenosti a podřazenosti.

Statistické klasifikace a číselníky (2/12) – příklady

Klasifikace produkce (CZ-CPA)

- A - **PRODUKTY A SLUŽBY ZEMĚDĚLSTVÍ, LESNICTVÍ A RYBÁŘSTVÍ**
  - 01 - **Produkty zemědělství a myslivosti a související služby**
    - 01.1 - **Plodiny jiné než trvalé**
      - 01.11 - **Obiloviny (kromě rýže), luštěniny a olejnata semena**
        - 01.11.1 - **Pšenice**
          - 01.11.11 - **Pšenice tvrdá**
            - 01.11.11.12 - **Pšenice, kromě pšenice tvrdé**
          - 01.11.12 - **Kukuřice**
          - 01.11.13 - **Ječmen, žito a oves**
          - 01.11.14 - **Čirok, proso a ostatní obiloviny**
          - 01.11.15 - **Sláma a plevy**
          - 01.11.16 - **Zelené luštěniny**
          - 01.11.17 - **Sušené luštěniny**
          - 01.11.18 - **Sóiové bobvy, podzemnice olejná (arašídý)**
          - 01.11.19 - **Ostatní olejnata semena**
        - 01.12 - **Rýže, neloupaná**
        - 01.13 - **Zelenina (vč. melounů), kořeny a hlízy, semena, houby a lanžve**
        - 01.14 - **Cukrová třtina**
        - 01.15 - **Tabák, nezpracovaný**
        - 01.16 - **Přadné plodiny**
        - 01.19 - **Ostatní plodiny jiné než trvalé**
      - 01.2 - **Trvalé plodiny**
      - 01.3 - **Rozmnožovací materiál: živé rostliny, cibule, hlízy, kořenové hlízy, řízky a roury; podhoubí**
      - 01.4 - **Živá zvířata a živočišné produkty**
      - 01.6 - **Zemědělské a chovatelské služby (kromě veterinárních)**
      - 01.7 - **Lov a odchyt divokých zvířat a související služby**
    - 02 - **Produkty lesnictví, těžby dřeva a související služby**
    - 03 - **Ryby a jiné produkty rybolovu; produkty akvakultury; podpůrné služby pro rybolov a akvakulturu**
  - B - **TĚŽBA A DOBÝVÁNÍ**
  - C - **VÝROBKY A SLUŽBY ZPRACOVATELSKÉHO PRŮMYSLU**
  - D - **ELEKTŘINA, PLYN, PÁRA A KLIMATIZOVANÝ VZDUCH**
  - E - **ZÁSOBOVÁNÍ VODOU; SLUŽBY SOUVISEJÍCÍ S ODPADNÍMI VODAMI, ODPADY A SANACEMI**
  - F - **STAVBY A STAVEBNÍ PRÁCE**
  - G - **VELKOOBCHOD A MALOOBCHOD; OPRAVY A ÚDRŽBA MOTOROVÝCH VOZIDEL A MOTOCYKLŮ**
  - H - **DOPRAVA A SKLADOVÁNÍ**
  - I - **UBYTOVACÍ A STRAVOVACÍ SLUŽBY**
  - J - **INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ SLUŽBY**
  - K - **FINANČNÍ A POJIŠŤOVACÍ SLUŽBY**
  - L - **SLUŽBY V OBLASTI NEMOVITOSTÍ**
  - M - **ODBORNÉ, VĚDECKÉ A TECHNICKÉ SLUŽBY**
  - N - **ADMINISTRATIVNÍ A PODPŮRNÉ SLUŽBY**
  - O - **VEŘEJNÁ SPRÁVA A OBRANA; POVINNÉ SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ**
  - P - **SLUŽBY V OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ**
  - Q - **ZDRAVOTNÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE**
  - R - **KULTURNÍ, ZÁBAVNÍ A REKREAČNÍ SLUŽBY**
  - S - **OSTATNÍ SLUŽBY**
  - T - **SLUŽBY DOMÁCNOSTÍ JAKO ZAMĚSTNAVATELŮ; VÝROBKY A SLUŽBY BLÍŽE NEURČENÉ, PRODUKOVANÉ DOMÁCNOSTMI PRO VLASTNÍ POTŘEBU**
  - U - **SLUŽBY EXTERITORIÁLNÍCH ORGANIZACÍ A INSTITUCÍ**

Číselník měn a fondů (ČMF)

- AED - [dirham SAE](#)
- AFN - [ařbahān](#)
- ALL - [lek](#)
- AMD - [dram arménský](#)
- ANG - [zlatý Nizozemských Antil](#)
- AOA - [kwanza](#)
- ARS - [peso argentinské](#)
- AUD - [dolar australský](#)
- AWG - [zlatý arubský](#)
- AZN - [manat ázerbajdžánský](#)
- BAM - [marka konvertibilní](#)
- BBD - [dolar barbadoský](#)
- BDT - [taka](#)
- BGN - [lev bulharský](#)
- BHD - [dinár bahrajnský](#)
- BIF - [frank burundský](#)
- BMD - [dolar bermudský](#)
- BND - [dolar brunejský](#)
- BOB - [boliviano](#)
- BOV - [mvdol](#)
- BRL - [real brazilský](#)
- BSD - [dolar bahamský](#)
- BTN - [ngultrum](#)
- BWP - [gula](#)
- BYR - [rubl běloruský](#)
- BZD - [dolar belizský](#)
- CAD - [dolar kanadský](#)
- CDF - [frank konžský](#)
- CHE - [WIR euro](#)
- CHF - [frank švýcarský](#)
- CHW - [WIR frank](#)
- CLF - [unidades de fomento](#)
- CLP - [peso chilské](#)
- CNY - [jüan renminbi](#)
- COP - [peso kolumbijské](#)
- COU - [Unidad de Valor Real](#)
- CRC - [colón kostarický](#)
- CUC - [Konvertibilní peso](#)
- CUP - [peso kubánské](#)
- CVE - [escudo kapverdeské](#)
- CZK - [koruna česká](#)
- DJF - [frank džibutský](#)
- DKK - [koruna dánská](#)
- DOP - [peso dominikánské](#)
- DZD - [dinár alžírský](#)
- EGP - [libra egyptská](#)
- ERN - [nakfa](#)
- ETB - [birr etiopský](#)
- EUR - [euro](#)
- FJD - [dolar fidžijský](#)
- FKP - [libra falklandská](#)

Statistické klasifikace a číselníky (3/12)

– § 19 ZSSS (= zákon o státní statistické službě)

1. Český statistický úřad ve spolupráci s ministerstvy vytváří statistické klasifikace a statistické číselníky (dále jen "klasifikace") a poskytuje z nich informace.
2. Vydání klasifikace oznamuje Český statistický úřad ve Sbírce zákonů s uvedením místa, kde jsou klasifikace k dispozici.
3. Klasifikace jsou **závazné pro orgány vykonávající státní statistickou službu a pro zpravodajské jednotky** při poskytování údajů pro statistická zjišťování, při jejich zpracování a dále v těch případech, kdy tak stanoví zvláštní právní předpis.

Statistické klasifikace a číselníky (4/12)

– Využití pro statistické účely

- **Klasifikace respondentů, budov atd. v registrech** – např. ekonomická činnost subjektu (klasifikace CZ-NACE), právní forma (číselník právních forem), sektor pro národní účty (klasifikace CISS), adresa budovy (územní číselníky) atd.
- **Definování výběrového souboru respondentů** – tj. komu mají být zaslány výkazy
- **Příprava výkazu na míru respondentovi** – např. dle velikosti či obrátu subjektu se určí rozsah otázek (velký subjekt dostane více otázek než subjekt malý), dle ekonomické činnosti se uzpůsobí otázky na výkazu (zemědělec dostane otázky týkající se zemědělství, zatímco obchodník dostane otázky týkající se obchodu) atd.
- **Sběr dat** – v elektronických výkazech se mohou odpovědi zadávat výběrem hodnoty z číselníku
- **Zpracování a analýza dat** – pomocí číselníků a vazeb mezi nimi lze data transformovat či agregovat
- **Prezentace dat** – pomocí klasifikací a číselníků jsou popsány tabulky
- **Konfigurace aplikací** – tj. číselníkem se definují seznamy hodnot v nabídkách

Statistické klasifikace a číselníky (5/12)

- **Některé resorty využívají statistické klasifikace i pro jiné účely**
  - Ministerstvo průmyslu a obchodu pro účely získávání dotací z integrovaných operačních programů IOP (CZ-NACE),
  - Ministerstvo práce a sociálních věcí pro vyplňování žádostí o pracovní povolení cizinců pro označení oboru podnikání (CZ-NACE) a zaměstnání (CZ-ISCO),
  - Ministerstvo financí pro určení sazby DPH pro služby (CZ-CPA) a pro určení odpisové skupiny (CZ-CPA a CZ-CC),
  - Ministerstvo financí a Generální finanční ředitelství pro rozřídění podnikatelů do skupin pro účely zavedení elektronické evidence tržeb EET (CZ-NACE).
- V těchto případech však platí, že **orgán využívající statistické klasifikace pro nestatistické účely je zodpovědný za výklad daných klasifikací pro své potřeby.**

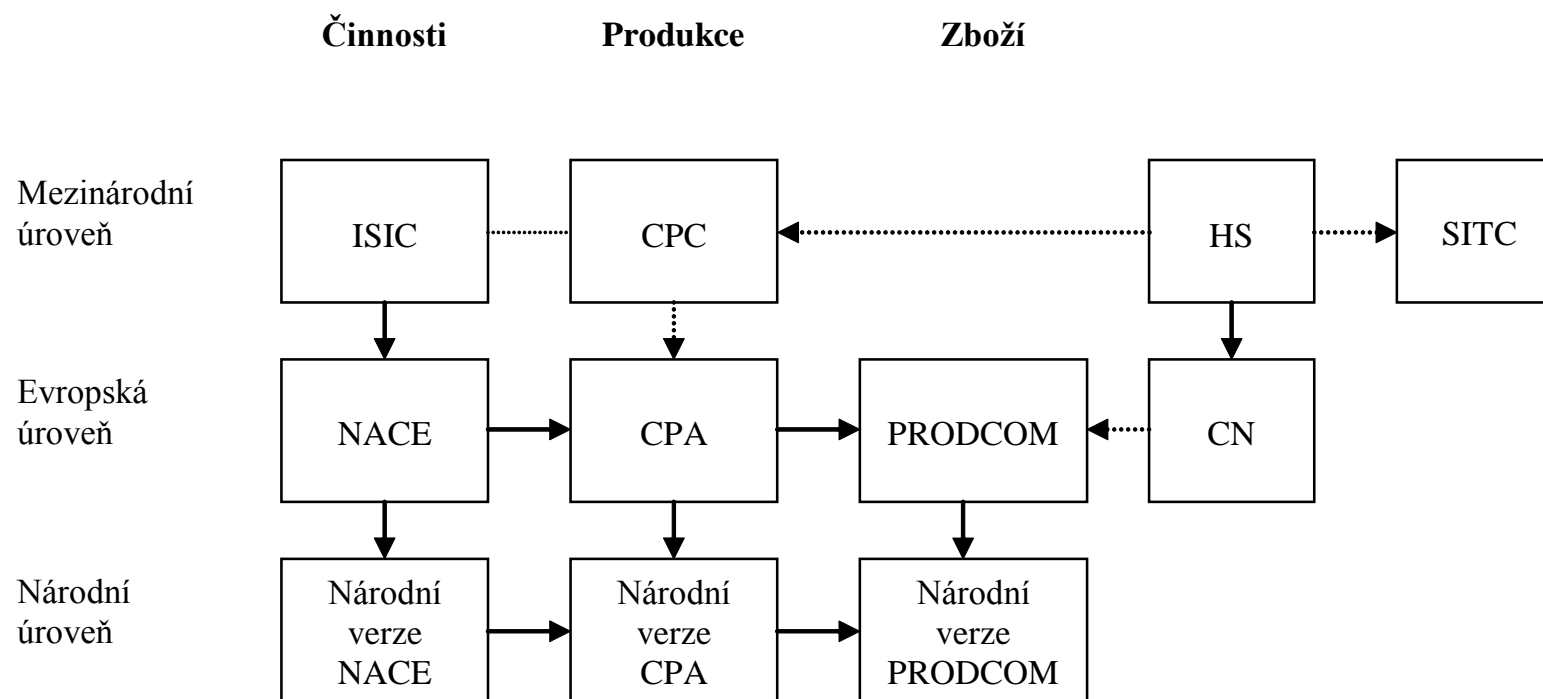
Statistické klasifikace a číselníky (6/12)

– Standardizace klasifikací a číselníků

- Cílem je zabezpečit soudržnost a srovnatelnost statistik.
- Standardizace začíná na mezinárodní úrovni (celosvětově), pokračuje přes regionální úroveň (např. v Evropském statistickém systému) až po národní úroveň (např. mezi orgány Státní statistické služby v ČR).
- Vznikl proto mezinárodní systém standardních klasifikací koordinovaný OSN.
- Klasifikace se z pohledu své role ve standardizaci třídí do kategorií:
  - Referenční klasifikace – mezinárodní standardy schválené OSN
  - Odvozené klasifikace – lokalizované klasifikace vycházející z referenčních
  - Příbuzné klasifikace – klasifikace stejného jevu nevycházející z referenčních

Statistické klasifikace a číselníky (7/12)

– Příklad standardizace – mezinárodní systém ekonomických klasifikací

referenční a odvozená klasifikace propojená strukturou

referenční a odvozená klasifikace propojená převodníkem

klasifikace propojené převodníkem

Statistické klasifikace a číselníky (8/12)

– Rodiny klasifikací

- Rodiny jsou tematické skupiny, do kterých jsou klasifikace a číselníky rozčleněny (podle sledovaných jevů a účelu).

– Součásti klasifikací

- Klasifikace zpravidla nebývá pouhým hierarchickým seznamem položek s kódy a názvy.
  - **Normativní část** – sdělení o zavedení či aktualizaci klasifikace
  - **Metodická část** – metodická příručka ke klasifikaci, v níž jsou popsány principy její konstrukce a způsobu jejího využití
  - **Systematická část** – vlastní klasifikace
  - **Vysvětlivky** – vysvětlující popis k jednotlivým položkám klasifikace
  - **Převodníky** – vazba na jiné klasifikace nebo jiné verze té samé klasifikace (definovaná na úrovni jednotlivých položek)

Statistické klasifikace a číselníky (9/12)

– Konstrukce klasifikací

– Klasifikační principy

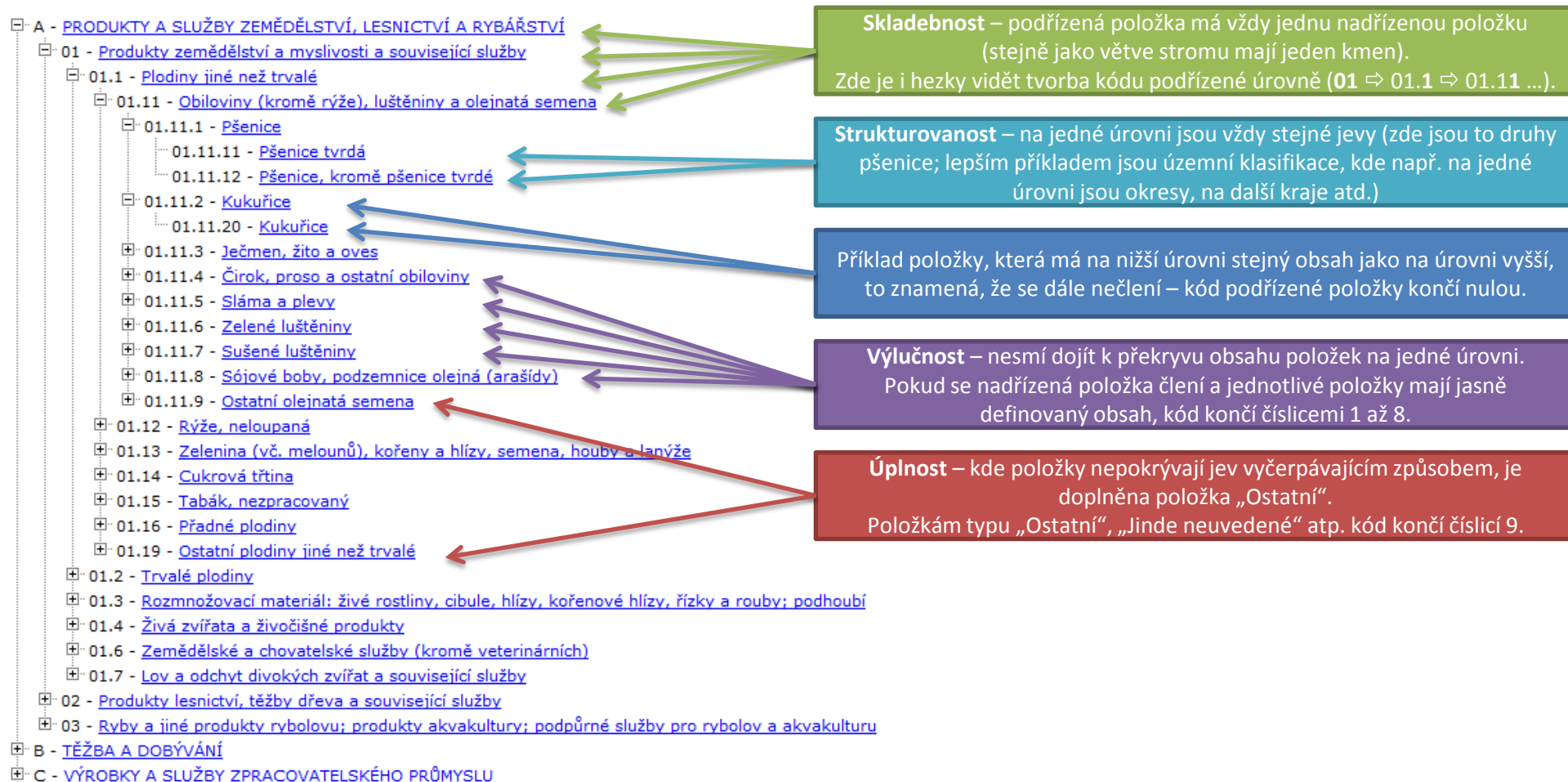
- Úplnost (pro sledovaný jev a úroveň – nepokrytý obsah sledován v položce „ostatní“)
- Výlučnost položek (položky se nepřekrývají)
- Strukturovanost (na stejné úrovni jsou odpovídající jevy – např. kontinenty, země)
- Skladebnost (podřízená položka má vždy jen 1 nadřizenou položku – např. kterákoliv země leží na jednom jediném kontinentu)

– Obecná pravidla pro kódování

- Položka nižší úrovně zpravidla obsahuje kód vyšší úrovně (01 ⇒ 01.1 ⇒ ...)
- Jednotlivé číslice v kódu obvykle mívají následující význam
  - 1-8 Konkrétní položky
  - 9 Položky pro „ostatní“
  - 0 Položka shodná s odpovídající položkou na vyšší úrovni (01 = 01.0)

Statistické klasifikace a číselníky (10/12)

– Konstrukce klasifikací – na příkladu části klasifikace CZ-CPA

Statistické klasifikace a číselníky (11/12)

– Revize klasifikací (a číselníků)

- Klasifikace mají za cíl popisovat variabilitu určitého jevu za účelem sledování jeho výskytu ve společnosti.
- S postupem času a vývojem ve společnosti vypovídací schopnost klasifikace klesá, neboť již plně nepostihuje skutečnost. V takových případech dochází k revizi dané klasifikace. Ve většině případů OSN i Eurostat revidují klasifikace jen v situaci, kdy již klasifikace opravdu nevyhovují.
- Při revizi vzniká nová **verze klasifikace**.

Statistické klasifikace a číselníky (12/12)

– Dostupnost

– Mezinárodní standardy

- OSN: <http://unstats.un.org/unsd/class/>
- Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/index.cfm?TargetUrl=DSP_PUB_WELC

– Národní klasifikace a číselníky

- Web ČSÚ (záložka Klasifikace, číselníky): <https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace-ciselnyky>